

LO og Solidarnosc, 1980-1989

SÅ NÆR OG DOG SÅ FJERN

Af Bent Boel

Den danske fagbevægelses støtte til den frie polske fagbevægelse Solidarnosc i 1980'erne var "tilbageholdende", ifølge DIIS rapporten. Dette synspunkt har Bent Boel ønsket at revidere. Bent Boel påpeger, at LO stod for hovedparten af den danske (ikke humanitære) økonomiske bistand til Solidarnosc og både nationalt og internationalt udtrykte utvetydig politisk støtte til Solidarnosc.

"LO? De gjorde ikke en skid!" Sådan lød kommentaren, da et tidligere aktivt medlem af en jysk støttekomité til den frie polske fagforening Solidarnosc blev adspurgt om den danske fagbevægelses rolle i solidaritetsarbejdet i starten af 1980'erne. I et andet stilleje betegner DIIS-rapporten den danske fagbevægelses holdning til Solidarnosc som "tilbageholdende."¹ Og da et belgisk universitet i december 2006 organiserede en international konference om europæiske fagforeningers holdning til Solidarnosc i 1980'erne, skulle den danske 'case' præsenteres under den lidet flatterende overskrift: "Ligeegyldighed i periferien?" Ikke opløftende læsning, vil nogen nok synes. Især når man betænker, at Danmark under den kolde krig for Polen ikke var perifert men et af landets to "vestlige" naboer, og som sådan vel kunne forventes at føle en moralsk forpligtelse til at bistå en nabo i nød.

Men Landsorganisationen i Danmark (LO) gjorde faktisk noget! LO spillede en central rolle for den danske støtte til Solidarnosc, og den polske krise forårsagede det hidtil eneste kendte eksempel på åbenlys uenighed mellem fagbevægelsen og Socialdemokratiet i et væsentligt udenrigspolitisk spørgsmål. Hensigten med denne artikel er at kaste lys over LO's holdning til Solidarnosc i 1980'erne.² Efter en kort præsentation af en række faktorer, der prægede LO's internationale virke frem til 1980, vil der blive sat fokus på Solidarnosc's første lovlige periode (1980-81), LO-S uoverensstemmelsen ved årsskiftet 1981-82, samt udviklingen efter indførelsen af krigsretstilstand i Polen (1982-1989).

LO's internationale politik og kommunismen

Flere faktorer, der gennem årene prægede LO's internationale virke, kunne forventes at få afgørende indflydelse på fagbevægelsens holdning, da Solidarnosc blev dannet i 1980: LO's tætte forhold til Socialdemokratiet, antikommunismen og multilateralismen.³

LO-S navlestrengen

LO's historie er uadskillelig fra Socialdemokratiet, og i 1980'erne var de to organisationer stadig repræsenteret i hinandens styrende organer, samtidig med at LO ydede et væsentligt økonomisk bidrag til partiet. De ideologiske, organisatoriske, økonomiske og personlige bånd påvirkede naturligvis fagforeningens internationale virke. LO sympatiserede typisk med sager, der også stod socialdemokraternes hjerte nær såsom udviklingsbistand, afspændingspolitikken og kampen mod latinamerikanske militærdiktaturer, Franco-styret eller apartheid. I princippet – og for det meste i praksis – var der tale om en arbejdsdeling mellem parti og fagbevægelse, idet LO i sit konkrete støttearbejde koncentrerede sig om faglige sager, mens Socialdemokratiet tog sig af de politiske.⁴

Antikommunismen

LO-toppens politiske identitet i efterkrigsårene blev bl.a. skabt i den hjemlige kamp mod kommunisterne inden for fagbevægelsen. Antikommunismen havde også en international dimension. LO var blandt medstifterne af den ikke-kommunistiske Frie Faglige Internationale (FFI, 1949).⁵ Og LO-formand Thomas Nielsen var en af de mest fodsløbende, da den italienske kommunistisk orienterede fagforening CGIL i 1975 blev optaget i den ny-dannede Europæiske Faglige Samarbejdsorganisation (EFS, 1973).⁶ Efter Warszawapagt-landenes invasion i Tjekkoslaviet i 1968 lagde Thomas Nielsen den officielle sovjetiske fagforening VZSPS på is. Og dér forblev den i hele hans formandstid.⁷ Helt generelt afviste LO at deltage i de østeuropæiske officielle fagforeningers kongresser,⁸ hvilket dog ikke afholdt organisationen fra at have mere eller mindre uformelle kontakter med de fleste af disse lande i form af møder, delegationsudvekslinger eller ambassadebesøg – både i Thomas Niensens formandstid og efterfølgende. Dansk LO's åbenhed over for kontakt med organisationerne i Øst var måske ikke så stor som norsk LO's – for slet ikke at tale om vest-

tyske DGB's eller østrigske ÖGB's – men den afspejlede en stærk sympati for afspændingspolitikken. LO havde ingen hang til hvad den anså for énøjede ideologiske korstog, og lå derfor, fælles antikommunisme til trods, fjernt fra den franske CGT-FO og den amerikanske AFL-CIO.⁹

Før 1980 havde LO kun i begrænset omfang involveret sig i støtte til oppositionelle kræfter i de kommunistiske lande. Til dels fordi sådanne kræfter sjældent havde en fagforeningsmæssig karakter. Situationen ændrede sig noget fra midten af 1970'erne, hvilket ikke mindst skal ses i sammenhæng med den såkaldte Helsinki-proces, der bidrog til at puste liv i dissident-bevægelserne inden for Østblokken og samtidig skærpede FFI's – herunder også LO's – opmærksomhed over for menneskerettighedskrænkelserne i Øst. I februar 1977 erklærede LO "sin solidaritet med de menneskerettighedskampagner, som i den seneste tid har fundet sted i flere østeuropæiske lande specielt Tjekkoslaviet, Polen, Sovjetunionen og Østtyskland, fordi disse lande nægter befolkningen de mest elementære menneskerettigheder."¹⁰ Hovedparten af udtalelsen bestod i en fordømmelse af de tjekkoslovakiske myndigheders repressive tiltag mod Charter 77-underskriverne. LO protesterede i 1978 og på ny i 1979 mod de sovjetiske myndigheders brutale fremfærd over for arbejdere, der havde forsøgt at skabe en fri fagforening i Sovjetunionen.¹¹ Endelig var det også i denne periode at LO begyndte at interessere sig for forholdene i Polen.

Multilateralismen

LO har traditionelt været en stærk fortalere for multilateralisme i fagbevægelsens internationale solidaritetsarbejde. I efterkrigstiden har dette ytret sig i et stærkt engagement i FFI, NFS (Nordens Faglige Sammenslutning, 1972), EFS og FN's Internationale Arbejdsorganisation (ILO). Af politiske årsager, men også fordi LO's internationale afdelings beskedne mandskabsmæssige ressourcer satte snævre grænser for fagbevægelsens mulighe-

2 repræsentanter fra Solidarnosc til kongres i 1981. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

der for at indgå i bilaterale bistandsprojekter. I det meste af 1970erne og 1980erne bestod staben af tre internationale konsulenter – Peer Carlsen, John Svenningsen og Kjeld Åkjær – hvilket var klart mindre end hvad eksempelvis norsk og svensk LO rådede over.¹²

Til gengæld var LO langtfra betydningsløs i internationale sammenhænge, og det gjaldt i særdeleshed i FFI.¹³ Den meget høje organiseringsgrad på det danske arbejdsmarked gav LO's stemme vægt – især når danskerne samarbejdede med de øvrige nordiske fagforbund organiseret inden for rammerne af NFS. I 1975 blev Thomas Nielsen, der i forvejen var formand for NFS, valgt til formand for FFI's finanskomité.¹⁴ Og Svenningsen, der var generalsekretær for NFS i Thomas Nielsens NFS-formandsperiode, var 1981-89 Nordens lønmodtagerrepræsentant i ILO's styrelsesråd. Den multilaterale tilgang ytrede sig ved at LO, ud over det faste medlemskontingent, donerede betragtelige summer til FFI's Internationale Solidaritetsfond og dermed bidrog uforholdsmæssigt meget til denne fond. Ifølge et skøn repræsenterede Norden syv procent af FFI-organisationernes samlede medlemsskare men ca. en tredjedel af bidragene til FFI's In-

ternationale Solidaritetsfond i 1980erne.¹⁵ Omvendt afholdt LO sig principielt fra bilaterale hjælpeprogrammer – stort set al hjælp blev kanaliseret gennem FFI.¹⁶

LO og Solidarnosc, 1980-1981

Den historiske baggrund

Polen var det østland, hvor arbejderne oftest – og med størst succes – gik til oprør mod de kommunistiske myndigheder. Da arbejderne fra Radom- og Ursus-fabrikkerne i juni 1976 gik på gaderne for at demonstrere mod nogle voldsomme prisforhøjelser, reagerede myndighederne såvel med indrømmelser (den bebudede prisregulering blev taget af bordet) som med repressive tiltag. Denne gang kom der imidlertid et modsvar fra oppositionelle kredse, der dannede Komiteen til Forsvar for Arbejderne (KOR), for at støtte de fængslede. Den 17.12. 1976 vedtog LO's forretningsudvalg en erklæring, der fastslog at “[o]gså vi i Danmark, hvor sympatien for Polen altid har været varm, må slutte op om dette internationale solidaritetsarbejde. Vi må støtte den polske arbejderklasses krav om retten til at strej-

ke, til at protestere mod urimelige kår og til at forlange menneskerettighederne overholdt. Vi opfordrer derfor til at tilkendegive sympati og solidaritet med vore polske kammerater.”¹⁷ Kort efter afsendte LO et protestbrev til de polske myndigheder.¹⁸ Da den officielle (kommunistiske) polske fagforening i 1977 inviterede LO til Polen, gjorde danskerne besøget betinget af at et møde med KOR indgik i programmet, hvilket blev afvist fra polsk hold.¹⁹ Etableringen af KOR bevirkede yderligere, at flere polske flygtninge, der politisk havde ligget i dvale, blev vakt til handling. Enkelte var allerede blevet aktive i forbindelse med den første Sakharov-høring i København i 1975, men flere blev det efter 1976. Disse aktivister (bl.a. Maryla Hansen Swietek, Wiktor Drukier og Andrzej Swietek) etablerede en kontakt med LO's internationale konsulent John Svenningsen, formentlig i 1977.²⁰ En anden polsk emigrant var i kontakt med LO's internationale konsulent Kjeld Åkjær. Og i starten af 1980 sørgede LO for at videre-sende udsnuglede KOR-dokumenter til FFI-kontoret i Bruxelles,²¹ LO støttede arbejderaktivisten Kazimierz Switon,²² sluttede sig til de internationale fordømmelser af retssagen mod KOR-medlemmet Edmund Zadrozynski og solidariserede sig med KOR.²³

August 1980 – December 1981: Solidarnosc's 16 lovlige måneder

Strejkerne i Gdansk og andre byer i august 1980 førte til styrets accept af en fri og uafhængig fagforening, Solidarnosc, og ændrede dermed radikalt situationen i Polen. En gruppe polske flygtninge, som LO jo i forvejen havde kontakt med, mødtes med John Svenningsen den 20. august. De så på den ene side meget gerne at LO udsendte en støtteerklæring, men opfordrede samtidig til en vis forsigtighed: tonen burde være moderat og holde sig til det rent fagforeningsmæssige. LO skulle m.a.o. følge den linie, der var blevet lagt af FFI's støtteerklæring den 18.8. 1980.²⁴ Den 21.8. sendte Thomas Nielsen et officielt brev til den polske ambassadør, hvori LO gav ud-

tryk for sin solidaritet med de polske arbejdere samt støtte til de legitime krav om at danne frie og uafhængige fagforeninger i overensstemmelse med ILO's konventioner om organisations- og forhandlingsfrihed.²⁵

LO var hurtigt ude med sin støtte til Solidarnosc. Derfor virker det umiddelbart overraskende, at LO i månederne efter Gdansk-aftalen ikke fik etableret en direkte kontakt med Solidarnosc: Visse vestlige fagforeninger – CFDT, CGIL, UIL, CISL – var i Polen allerede i august 1980, andre fulgte hurtigt efter (således var FFI på uformelt besøg hos Solidarnosc i september 1980, svensk LO tog til Polen i oktober 1980 og norsk LO i februar 1981). LO blev naturligvis løbende holdt orienteret via FFI og søsterorganisationerne i Norge og Sverige.²⁶ Hertil kom SF, der formidlede en første indirekte kontakt mellem LO og Solidarnosc. I starten af september sendte SF, sammen med dets svenske og norske søsterorganisationer Vänsterpartiet Kommunisterna (VPK) og Socialistisk Venstreparti (SV), en fælles skandinavisk delegation til Gdansk, hvor den bl.a. fik en times samtale med Lech Walesa. SF overrakte et budskab fra LO til den polske fagforening og den 15.9. blev Svenningsen briefet af Kennie Katborg fra SF's faglige landsudvalg.²⁷ Få dage senere foreslog Svenningsen, at LO inviterede en Solidarnosc-delegation til Danmark.²⁸ Der var tilsyneladende ingen positiv respons på dette forslag. I januar 1981 foreslog Svenningsen på ny, at LO styrkede kontakten til Solidarnosc ved at følge flere andre vestlige fagforeningers eksempel og sende en delegation ledet af LO-formanden til Polen i marts eller april 1981.²⁹ Et sådant initiativ blev imidlertid ikke taget. Svensk LO signalerede midt i september, at man gerne så en fælles nordisk optræden i forhold til det polske spørgsmål, og i november 1980 fremsattes et konkret forslag: Solidarnosc var blevet inviteret til Sverige, havde dansk LO mulighed for at deltage i mødet?³⁰ Det havde man åbenbart ikke, for da besøget fandt sted i februar 1981 blev det uden LO's deltagelse.³¹ I starten af februar 1981 var Solidarnosc's internationale sekretær

i Bruxelles, hvor han besøgte FFI med henblik på at diskutere et mere officielt Solidarnosc-besøg omkring 1.3. 1981. Han foreslog, at Solidarnosc i den forbindelse også besøgte nogle af FFI-medlemsorganisationerne, herunder dansk LO. Peer Carlsen spurgte Thomas Nielsen om et sådant møde ville være i orden, men det er uklart, hvad der skete med forespørgslen: besøget blev i alt fald ikke til noget.³²

Fraværet af direkte kontakt i de første mange måneder kan tolkes som udtryk for forsigtighed. Den 25.9. 1980 betegnede Thomas Nielsen den polske udvikling som "en af den seneste tids mest positive hændelser," men tilføjede: "Det ville ikke undre mig, om en masse mennesker og partier på den politiske venstrefløj i Danmark nu får meget travlt med at omfavne den nye polske fagbevægelse. Vi siger stiltfærdigt: Det klarede I godt!" Hvorefter han tilbød "udveksling af faglige erfaringer omkring opbygningen af en fri fagbevægelse."³³ I november 1980 forsikrede Thomas Nielsen den østtyske ambassadør Heinz Oelzner om, at danskerne ingen intentioner havde om at blande sig i polske anliggender.³⁴ Da Svenningsen i september 1980 havde foreslået at invitere en Solidarnosc-delegation til Danmark, mente han, at det ville være i orden, "hvis det gøres stiltfærdigt,"³⁵ og i januar 1981 skrev han at "[d]a Solidaritet er blevet officielt godkendt af myndighederne i Polen, vil et [LO-besøg ledet af Thomas Nielsen] ikke kunne betragtes som indblanding."³⁶ Det er imidlertid uvist, om alle i LO-toppen delte denne vurdering. Man kunne yderligere forestille sig, at visse LO-forbund nærrede skepsis over for en organisation med så tætte bånd til den katolske kirke, og som nogle muligvis betragtede som politisk suspekt.³⁷ Der er imidlertid ikke fundet materiale i LO-arkivet, der underbygger en sådan hypotese, og både Svenningsen og Åkjær oplevede en stærk opbakning til deres virke fra Thomas Niensens side.³⁸ Det er da også tænkeligt, at man ganske enkelt afventede en direkte henvendelse fra Solidarnosc eller at mere praktiske forhold – eksempelvis Thomas Niensens tætpakkede kalender – stillede sig hindrende i vejen.

Det var ILO-konferencen i Geneve i juni 1981, der muliggjorde den første officielle og personlige kontakt mellem LO og Solidarnosc. Her mødtes Thomas Nielsen og John Svenningsen nemlig med Walesa og dennes rådgiver Bronislaw Geremek over en frokost.³⁹ En væsentlig grund til at danskerne fik æren af en frokost med ILO-mødets mest feterede gæst var utvivlsomt deres tidligere nævnte internationale kasketter. Ifølge Thomas Niensens referat gav Solidarnosc-folkene udtryk for, at man ville "være særdeles glade for at samarbejde med den danske fagbevægelse. Det er den, de kender bedst og mest ønsker at komme til at ligne." Mere konkret var Solidarnosc især interesseret i kursusvirksomhed.⁴⁰ Efter mødet fik Svenningsen til opgave sammen med Geremek at forsøge at konkretisere LO-Solidarnosc samarbejdsmulighederne.⁴¹

Ved hjemkomsten til Danmark bekræftede LO-formand Thomas Nielsen i et brev til Walesa LO's vilje til at hjælpe Solidarnosc.⁴² Til *LO-Bladet* udtalte han, at Walesa havde understreget, at Solidarnosc ikke ønskede at stille spørgsmålstejn ved det polske kommunistpartis magtmonopol, men gik ind for sloganet "ingen socialisme uden demokrati." LO-formanden påpegede at Solidarnosc ønskede at "styrke den socialistiske stat" ved at demokratisere den, "og det vil vi gerne hjælpe med."⁴³ Det lignede en besværgende støtte til Solidarnosc's pragmatiske holdninger snarere end til dets revolutionære potentiale. På dette tidspunkt havde SID's gartneri-, land- og skovbrugsgruppe allerede inviteret en delegation fra Grøn Solidaritet på et besøg, der blev gennemført i august 1981. De polske gæster besøgte især institutioner med tilknytning til landbrugssektoren og mødtes derudover bl.a. med statsminister Anker Jørgensen, landbrugsminister Bjørn Westh, SID-formand Hardy Hansen samt LO's John Svenningsen.⁴⁴

Efter juni-frokosten med Walesa havde Thomas Nielsen udtalt, at Solidarnosc blev kørt som en enmandsforestilling, og at organisationen først ville komme i faste rammer, når kongressen var blevet afholdt.⁴⁵ Da det endelig kom så vidt, fandt kongressen sted i to om-

gange, første del fra 4.9.-10.9. 1981 og anden del fra 26.9.-2.10. 1981. LO-sekretær Bent Nielsen, leder af delegationen, og Dorte Lund Pedersen (fra *LO-Bladet*) deltog i begge dele, Svenningsen tog sig af første del, mens Åkjær deltog i anden del.⁴⁶ På kongressens første del holdt John Svenningsen en støttetale.⁴⁷ John Svenningsen og Bent Nielsen mødtes bl.a. med Jan Kulaj, formand for Grøn Solidaritet,⁴⁸ og de fik hilst på Walesa.⁴⁹ Efter møderne på den anden kongres slog LO-sekretær Bent Nielsen fast, at Solidarnosc "på intet tidspunkt [var] gået for vidt i sine krav."⁵⁰ Han afviste også beskyldninger om at Solidarnosc var ved udvikle sig til et politisk parti: "Solidaritet er en folkelig faglig bevægelse, der satser på at skabe sociale og økonomiske forbedringer til gavn for sine medlemmer, men det kan kun ske ved at rejse politiske krav."⁵¹

Efter kongressen – med udgangspunkt i samtalerne med Geremek i juni og med SID's gæster i august, samt antagelig diskussioner i Gdansk i september – fremsendte Svenningsen en række forslag til LO's ledelse. Det mest udgiftskrævende indebar, at LO fulgte en række andre vestlige fagforeningers eksempel og "helt eller delvist" finansierede indkøb af et offsettrykkeri (samlet pris 1,5 mio. kr.) til Solidarnosc. Dette blev imidlertid ikke accepteret. Svenningsen lagde yderligere op til kurser og tre forskellige typer besøg. Han opfordrede til at man inviterede Walesa til Danmark, hvilket LO imidlertid ikke nåede at gøre før krigsretstilstanden.⁵² Yderligere et biprodukt af kongressen var, at *LO-Bladet* efterfølgende, som noget nyt, begyndte at rapportere fra Polen og om Solidarnosc.⁵³

Den 10. oktober 1981, i forbindelse med den italienske fagforening CISL's kongres i Rom, mødtes LO med Andrzej Slowik og Wacław Korczynski fra Solidarnosc. Polakkerne gentog deres tidligere udtrykte interesse for LO-kurser og afleverede desuden en liste over trykkerimaskiner som Solidarnosc havde, men for hvilke de manglede polske brugermanualer. De var også interesserede i rensningsmidler og reservedele til deres trykkeudstyr samt en opskrift på trykfarver og afvaskningsmidler.⁵⁴

Sidstnævnte ønske reagerede LO hurtigt på. En opskrift på tryksværte, der stammede fra Den anden Verdenskrig – og hvori bl.a. indgik skocremer – blev opsnuset takket være nogle kontakter på Danmarks Tekniske Højskole og sendt til Polen ved Wiktor Drukiers mellemkomst.⁵⁵

Mens det gik trægt med de bilaterale kontakter, gik det bedre med de økonomiske bidrag. Ved udgangen af 1981 var LO en af de tre fagforeninger (de to andre var svensk LO og AFL-CIO), der havde bidraget mest til FFI's internationale fond til støtte for Solidarnosc. Da FFI i august 1981 kontaktede LO og bad om et ekstraordinært bidrag til afholdelsen af Solidarnosc's kongres (konkret handlede det om at finansiere indkøb af videoudstyr), accepterede LO beredvilligt at donere 200.000 kr. til formålet, et beløb der blev overført via FFI.⁵⁶ LO støttede også den indsamling, som ASF-Dansk Folkehjælp iværksatte sammen med Caritas i august 1981.⁵⁷

I november havde LO besluttet at invitere en Solidarnosc-delegation til Danmark, og et møde i Stockholm mellem dansk LO og Walesa forventedes at finde sted først i december. Flere forbund var også så småt kommet i gang med at udvikle kontakten til Solidarnosc. Men ingen af disse planlagte aktiviteter blev til noget. Walesa blev nægtet udrejse og de øvrige besøg blev forhindret af indførelsen af krigsretstilstand i Polen den 13.12. 1981.⁵⁸

LO og S på kollisionskurs?

Sidst i 1981 blev uenigheden mellem LO og S åbenbar. Den skabte en hidtil uset situation. Selv om forholdet mellem LO og Socialdemokratiet (og ikke mindst mellem LO-formanden og statsminister Anker Jørgensen) i denne periode var stærkt konfliktpræget, havde der ikke tidligere i LO-S's sameksistens været tale om åbenlys splid i et væsentligt udenrigspolitisk spørgsmål. Helt ud af den blå luft kom uoverensstemmelsen dog ikke. I august 1978 argumenterede Lasse Budtz for, at den hårde kurs over for menneskerettighedsforkæmpere i Sovjetunionen muligvis var blevet skærpet

Demonstrationer i Gdansk for Solidarnosc i 1981. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

som følge af præsident Jimmy Carters menneskerettighedspolitik. Her over for fremhævede han fordelene ved den danske regerings såkaldt stille diplomati.⁵⁹ I samme periode kritiserede LO ved flere lejligheder skarpt repressive tiltag i østlandene. Intet af dette skabte nogen LO-S konflikt, hvilket ikke mindst skyldtes en arbejdsdeling, hvor LO i princippet koncentrerede sig om internationale fag-

foreningsspørgsmål og overlod resten til partiet. Med Solidarnosc opstod der imidlertid en helt ny situation. For nok var der tale om en fagforening, men skabelsen af en fri og uafhængig fagbevægelse i et østland måtte uvægerligt rejse nogle eksplosive politiske spørgsmål.

Det begyndte ellers så godt. Umiddelbart efter Gdansk-aftalen, i starten af september

1980, havde der “været afholdt et fællesmøde mellem LO og partiet med nogle polske oppositionelle. Mødets konklusion var, at den nuværende situation var faglig i sin karakter og at partiet derfor skulle holde en lav profil, mens fagbevægelsen udtalte sig for de strejkendes krav.”⁶⁰ I de følgende måneder holdt Socialdemokratiet fast i den forestilling, at Solidarnosc’s rolle var af ren faglig karakter.

Men det blev efterhånden stadig vanskeligere at lukke øjnene for Solidarnosc’s oplagt politiske rolle, og fiktionen om en arbejdsdeling mellem Socialdemokratiet og LO lod sig ikke opretholde i længden. Mens LO støttede Solidarnosc, fokuserede Socialdemokratiet i stigende grad på farerne i situationen, først og fremmest risikoen for en destabilisering af styret, efterfulgt af en sovjetisk intervention. Partiet håbede, at konflikten ville forblive faglig, og at løsningen ville blive polsk. I januar 1981 understregede Lasse Budtz på et møde i udenrigspolitisk udvalg, at Sovjetunionen aldrig ville acceptere en total ændring af systemet i Polen.⁶¹ I juni 1981, netop som LO havde fået etableret et mere officielt forhold til Solidarnosc, “gentog [den socialdemokratiske udenrigsminister Kjeld Olesen] sin tidligere udtalte pessimisme” med hensyn til situationen i Polen og forklarede at “Danmark har besluttet at holde en lav profil i spørgsmålet.”⁶² Og i september 1981 deltog Kjeld Olesen i FN’s generalforsamling i New York, hvor han i en samtale med den polske udenrigsminister Jozef Czyrek roste den polske regerings politik og udtalte, at Solidarnosc var gået for vidt. På en efterfølgende pressekonference, den 22.9., opfordrede han Solidarnosc til at moderere sine krav. Udtalelserne blev bakket op af statsminister Anker Jørgensen.⁶³ På samme tid demonstrerede LO sin støtte til Solidarnosc gennem en aktiv deltagelse i Solidarnosc’s kongres og understregede, at den polske fagforening ikke var gået for vidt. Hjemvendt fra henholdsvis Gdansk og New York, mødtes LO og udenrigsministeren, og Kjeld Olesen advarede nok en gang mod en ukritisk støtte til Solidarnosc, der kunne få alvorlige følger.⁶⁴

Da general Jaruzelski indførte krigsretstilstand i Polen den 13.12. 1981, var såvel S’ som LO’s “hjerter [...] hos de polske arbejdere.”⁶⁵ Den 13.12. organiserede en gruppe socialdemokrater en protestdemonstration foran den polske ambassade.⁶⁶ Og dagen derpå ringede Socialdemokratiets internationale sekretær Steen Christensen til John Svenningsen og spurgte om LO sammen med Socialdemokratiet ville stå som medarrangør af – og levere

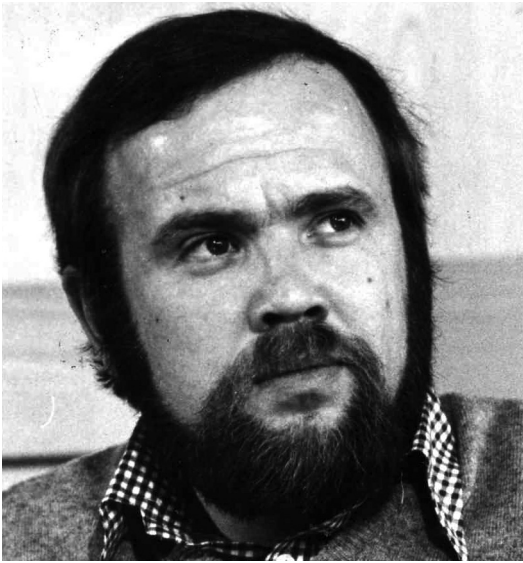
en taler til – en protestdemonstration foran Polens ambassade onsdag den 16.12. 1981. Men hverken LO eller S synes at have fulgt op på ideen.⁶⁷ I stedet medførte krigsretstilstanden, at LO-S uenigheden kom frem i fuldt dagslys.

LO's fordømmelse var total og utvetydig – ligesom FFI's. Dagen derpå protesterede Thomas Nielsen og Knud Christensen i et brev, der blev overrakt til den polske ambassade. LO krævede ikke alene alle tiltag inden for rammerne af krigsretstilstanden annulleret (Solidarnosc skulle tilbagegives dets fulde legale rettigheder, alle fanger frigives, styret skulle genoptage forhandlingerne med fagbevægelsen osv.), det placerede entydigt ansvaret for den polske krise på styrets skuldre. Kommunisterne havde fremprovokeret en voldsspiral, fordi de ikke havde holdt deres del af aftalen.⁶⁸

S-toppens reaktion var mere lavmælt. Inden for Socialistisk Internationale lå det danske Socialdemokrati snarere på linie med det vesttyske SPD end med de franske og italienske socialistpartier. Udenrigsministerens meget "realpolitiske" reaktion førte til en skarp meningsudveksling i Socialdemokratiets månedsblad, *Ny Politik*. Januar-nummeret indledtes med to ledere om det samme emne, hvilket var uhørt.

Lasse Budtz's leder omtalte den polske udvikling som "ulykkelig," betegnede styret som et "kommunistisk diktatur" og slog fast, at "Vesten ikke kan gøre noget" bortset fra "en ren humanitær indsats til afhjælpning af det polske folks lidelser." Han tilføjede: "Det har også i dette tilfælde været nødvendigt for Vestens officielle, men også partimæssige organisationer at vise en vis tilbageholdenhed for ikke at give Sovjet en undskyldning for en direkte militær indgriben på et tidligt tidspunkt. Derfor er det nødvendigt at fastslå, at den polske krise må løses af polakkerne selv." Han beklagede, at man "[i] dag [må] konstatere, at Solidaritet ikke var i stand til at mønstre den nødvendige pragmatisme eller realisme til at indse, at man ikke skulle gå for hurtigt frem, men snarere forsøge at forsvare det, man allerede havde vundet."⁶⁹

John Svenningsens leder ("Normalisering") var betydeligt skarpere formuleret, ikke mindst i sin afstandtagen fra vestlig resignation: "Det er komplet uacceptabelt, hvis den vesteuropæiske hjælp – både den økonomiske og humanitære – bliver en hjælp til de kommunistiske undertrykkere i Polen. [...] Noget tyder på, at især Vesteuropa, af angst for sikkerhedspolitiske tilbageskridt – og de vestlige banker af angst for deres tilgodehavender – uden forbehold vil gå i alliance med militærstyret. Gør man det, svigter vi kynisk de mange millioner mennesker som stod bag det polske forår. Den vesteuropæiske bistand må derfor kædes sammen med økonomiske og humanitære krav, og må bl.a. forudsætte forhandlinger om løsladelse af alle tilbageholdte og fængslede." John Svenningsen vendte eksplicit skytset mod partikammeraterne: "Beklageligvis har de vesteuropæiske regeringer for fleres vedkommende været særdeles lavmælte i deres kritik og fordømmelse. Den danske socialdemokratiske regering danner desværre ingen undtagelse. Hvis alene udenrigsminister Kjeld Olesens kommentarer til situationen i Polen skal betegnes som dækkende for regeringens og Socialdemokratiets opfattelse af det militære overgreb i Polen, er der god grund til at gøre ophævelser. Allerede i september måned udtalte Kjeld Olesen offentligt, at Solidaritet gik for langt i sine demokratiseringskrav. Den slags udtalelser gjorde ikke livet lettere for den polske fagbevægelse, og blev da også flittigt anvendt af regeringerne i Polen og Sovjetunionen. Efter indførelsen af krigsretstilstanden indskrænkedes Kjeld Olesens udtalelser sig til en yderst forretningsmæssig kommentar, om ikke at overdramatisere situationen, og at man måtte håbe at produktionen snart kunne komme i gang. Socialdemokratiet har tidligere og langt mere tydeligt fordømt diktatoriske regimers overgreb på menneskerettighederne. Det burde også være sket denne gang."⁷⁰ LO ønskede naturligvis en "polsk løsning," forstået som en løsning fri for sovjetisk indblanding. Men ligesom FFI mente LO, at menneskerettigheder og fagforeningsrettigheder ikke bare kunne betragtes

John Svenningsen, konsulent i LO fra 1974 med ansvar for internationale forhold. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

som en stats indre anliggender.⁷¹ Bag lukkede døre gik bølgerne også højt. På Socialdemokratiets udenrigspolitiske udvalgs møde den 6.1. 1982 pegede Kjeld Olesen nok en gang på "ekstremister" i Solidaritet som de ansvarlige og understregede at Danmark fortsat ønskede en polsk løsning: "Det er let nok for vestlige organisationer at opildne situationen i Polen, men når det går galt, så kan man ikke give polakkerne en virkelig bistand." Den eneste på mødet, der forholdt sig kritisk til Kjeld Olesens bemærkninger, var John Svenningsen, der mente, at det var i den polske regering, man kunne finde ekstremister. Solidaritet var ikke gået for vidt: ud af Gdansk-aftalens 21 punkter var kun 3 blevet opfyldt af regeringen. Kjeld Olesen og John Svenningsen kom også i karambolage i spørgsmålet om kanalisering af den humanitære bistand. Kjeld Olesen mente, at Polsk Røde Kors var til at stole på, og at den humanitære indsats risikerede at kuldsejle pga. Solidarnosc's kritik. John Svenningsen fastholdt sin (og LO's) mistro til en organisation, der var underlagt de polske myndigheders kontrol.⁷²

Ved mindst to yderligere lejligheder viste

forskellen mellem LO og Socialdemokratiet sig. Det ene opstod i forbindelse med diskussioner om sanktioner rettet mod Sovjetunionen, der blev indført efter den 13.12. 1981, og som Socialdemokratiet ønskede afskaffet. John Svenningsen var ikke uenig i substansen – sanktioner havde ingen positiv indvirkning på situationen i Polen – men i argumentationen. Ivar Nørgaard havde hævdet, at forholdene i Polen var blevet bedre, hvilket John Svenningsen afviste. Han mente endvidere, at de kommunistiske styrer i Øst "vil bruge Socialdemokratiets nye holdning om, at forholdene i Polen har forbedret sig i sin interne propaganda, men naturligvis også i FN-systemet. Det er her, jeg mener, at partiets synspunkter kan have en direkte skadelig virkning."⁷³

Den anden episode opstod i forbindelse med Walesa's kandidatur til Nobels fredspris. Mens LO bakkede op om kandidaturen, nægtede Socialdemokratiet at støtte den, da partiet frygtede, at tildelingen af en sådan pris ville blive opfattet som unødigt provokerende over for Sovjetunionen. Det lykkedes ikke i 1982, men i 1983 blev Walesa tildelt Nobels fredspris.⁷⁴

S-LO uenigheden skal ikke overdrives. På mange måder var der en grundlæggende overensstemmelse mellem arbejderbevægelsens to hovedgrene. Såvel S som LO lagde stor vægt på afspændingspolitikken. De var også begge dybt skeptiske over for det de betragtede som amerikansk dobbeltmoral og fandt, at man ikke med troværdigheden i behold kunne kritisere forholdene i Øst, hvis man samtidig lukkede øjnene for – måske endda støttede – menneskerettighedskrænkelserne i ens egen lejr, dvs. i Vesten. Omvendt er der ingen grund til at betvivle den sympati, som ledende socialdemokrater gav udtryk for i forhold til polakkernes stræben efter større frihed. Den 13.12. 1982 talte Anker Jørgensen Solidarnosc's sag på Rådhuspladsen, i 1983 sendte han en protestskrivelse til general Jaruzelski.⁷⁵ Tidligere medlemmer af Støt Solidarnosc nævner da også Anker Jørgensen som en af dem, der havde sympati for deres sag.⁷⁶ Kjeld Olesen mødte lederen af Solidarnosc's svenske kontor, Stefan Trzcinski, i København

i januar 1982.⁷⁷ Arbejdsminister Svend Auken holdt en tale på ILO's årlige arbejdskonference i juni 1982, hvori han krævede øjeblikkelig frigivelse af Walesa, og hvis skarpe tone fik de polske myndigheder til at protestere officielt.⁷⁸ Arbejdernes Solidaritetsfond, en socialdemokratisk organisation, stod bag humanitær hjælp til fængslede Solidarnosc-aktivister.⁷⁹ Og i 1984 blev Socialdemokratiet fremhævet som et af de to partier, Støt Solidarnosc komiteen havde den bedste kontakt med.⁸⁰

Men forskellen var der. Groft sagt: hvor S havde tendens til at se Solidarnosc som et problem, opfattede LO den frie polske fagbevægelse som et håb og som en del af løsningen. For S bar Solidarnosc et hovedansvar for miseren: de var gået for vidt. For LO var de skyldige derimod kommunisterne, der havde brudt deres løfter. Begge parter kunne hævde, at de talte polakkernes sag. Lasse Budtz og Kjeld Olesen mente, at det var for nemt – og uansvarligt – for folk i Vesten at være modige på polakkernes vegne, når man alligevel ikke kunne hjælpe dem, hvis Sovjetunionen intervenerede. For John Svenningsen var det moralsk forkasteligt at bede polakkerne om at resignere, så folk i Vesten kunne nyde deres frihed i fred og ro.

Krigsretstilstanden, den efterfølgende relative ro i Polen og den vigende vestlige interesse for Solidarnosc betød imidlertid, at spørgsmålet om holdningen til Solidarnosc hurtigt mistede politisk sprængkraft. Det kom derfor højst til at udgøre et forbigående irritationsmoment i S-LO forholdet.

LO's støtte til Solidarnosc efter 1981

Dansk støtte til Solidarnosc

Krigsretstilstanden blev mødt med protester over hele det danske politiske spektrum (bortset fra DKP). Overalt blev der etableret komiteer til støtte for Solidarnosc – ofte af folk, hvis politiske ståsted lå til venstre for Socialdemokratiet. I København blev solidaritetskomiteen hurtigt splittet i to. Den ene, ”Solidari-

tet med Solidarnosc,” ønskede at støtte Solidarnosc på et eksplicit socialistisk grundlag. Den anden, ”Støt Solidarnosc,” ønskede at skabe et bredt tværpolitisk samarbejde åbent for alle med sympati for Solidarnosc. De fleste aktive eksilpolakker sluttede sig til Støt Solidarnosc, der efter alt at dømmes fik den største gennemslagskraft i den offentlige debat. Mens de fleste komiteer forsvandt inden året var omme, viste københavner-grupperne sig mere sejlivede. Det gjaldt i særdeleshed Støt Solidarnosc, der forblev aktiv indtil 1988, da svigtende indtægter og vigende offentlig interesse tvang gruppen til at lukke kontoret og standse udgivelsen af *Polen Nyt*. Udover det politiske solidaritetsarbejde blev der taget en lang række – spontane såvel som mere organiserede – initiativer til at sikre humanitær bistand til Polen.⁸¹

LO's støtte til Solidarnosc, 1982-1989

LO's støtte var politisk, humanitær, finansiel, men kun i et begrænset omfang praktisk. Den blev altovervejende udtrykt i internationale fora. LO var part i de mange støtteerklæringer vedtaget af FFI, NFS og EFS.⁸² LO's egne erklæringer var typisk reaktioner på repressive tiltag fra de polske myndigheders side (fx forbudet af Solidarnosc i oktober 1982⁸³), markeringer af årsdage (for indførelsen af krigsretstilstanden eller Gdansk-aftalen⁸⁴) eller opfølgninger af FFI-beslutninger (den internationale faglige aktionsdag for Solidarnosc den 30.1. 1982⁸⁵).

LO tog ikke selv initiativ til at organisere demonstrationer til støtte for Solidarnosc. Men fagbevægelsen var repræsenteret ved flere arrangementer. Således blev der holdt taler af SID's formand Hardy Hansen (den 13.12. 1982, 1-års dagen for kuppet⁸⁶) og Steffen Møller fra Dansk Metal (den 31.8. 1983, 3-års dagen for Gdansk-aftalen⁸⁷). Den eneste gang LO som sådan tog ordet ved en demonstration var den 31.8. 1982 (2-års dagen for Gdansk-aftalen), da LO's internationale konsulent John Svenningsen holdt en tale foran den pol-

ske ambassade ved en demonstration organiseret af Støt Solidarnosc.⁸⁸

LO medvirkede også i en underskriftindsamling⁸⁹ og et 2-timers radioprogram om solidaritet med Solidarnosc.⁹⁰ LO medfinansierede Henrik Byrns film "Solidarnosc – håbet fra Gdansk."⁹¹ I 1986 påtog LO sig at organisere en rejse for Ole Espersen til Polen, hvis hovedformål var at give udtryk for støtte til fængslede Solidarnosc-folk.⁹² I mindst ét tilfælde forsøgte LO at hjælpe flygtede Solidarnosc-aktivister til at opnå politisk asyl i Danmark.⁹³

I en ren dansk sammenhæng var LO's væsentligste rolle – ud over jævnlige og eftertrykkelige taler den frie polske fagforenings sag – at sikre Støt Solidarnosc's eksistens frem til 1988. I første omgang opretholdt LO en vis distance til komiteen. Muligvis p.g.a. usikkerhed om gruppens politiske ståsted, der i udgangspunktet lå lovlig langt til venstre set med LO-øjne.⁹⁴ Udskilningen af gruppens mere radikale elementer samt et nærmere kendskab til dens aktiviteter har formentlig bidraget til at bortvejre LO-ledelsens skepsis. Da gruppen i august 1982 søgte om støtte til fortsat udgivelse af en informationsbulletin, *Polen Nyt*, blev ansøgningen imødekommet. I 1982, 1983, 1984 bevilgede LO 25.000 kr. til Støt Solidarnosc, i 1985 var beløbet 30.000, i 1986 og 1987 var det forhøjet til 40.000.⁹⁵ Beløbet var beskedent, men altafgørende for udgivelsen af *Polen Nyt* og dermed gruppens fortsatte eksistens. Og så vidt vides var det første gang LO gik ind og støttede en international solidaritetskomité.

LO ønskede ikke selv at organisere pengeindsamlinger.⁹⁶ Men den 12.1. 1982 opfordrede LO medlemmerne og de individuelle forbund til at bidrage til arbejderbevægelsens Polen-indsamlinger, der blev kanaliseret igennem to organisationer: ASF Dansk Folkehjælp og den socialdemokratiske organisation Arbejderbevægelsens Solidaritetsfond.⁹⁷ I september 1982 kunne Arbejderbevægelsens Solidaritetsfond således donere 150.000 kr., der blev sendt til Polen (og Solidarnosc-aktivister) takket være ASF-Dansk Folkehjælp.⁹⁸

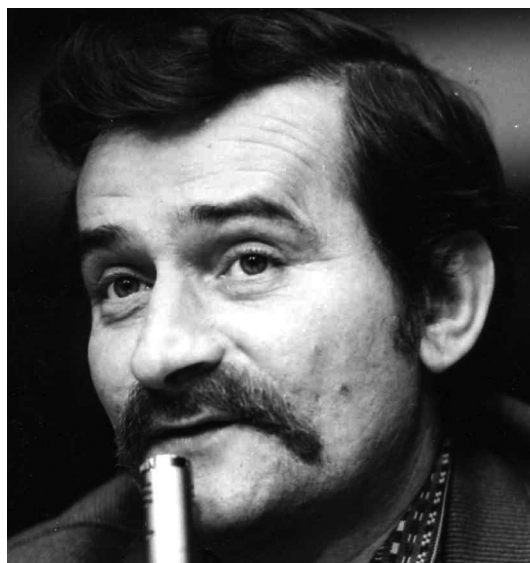
Den største bidragyder af humanitær bistand til Polen i arbejderbevægelsens regi var ASF Dansk Folkehjælp, der modtog et årligt beløb fra LO, og som derudover selv indsamlede penge. I december 1983 leverede ASF således fødevarer til fængslede Solidaritetsfolk og deres familier til en værdi af godt 100.000 kr, og LO bistod helt konkret med Solidarnosc-adresser. Selv om der var tale om humanitær hjælp, kan den ikke bare ignoreres, når man undersøger bistanden til Solidarnosc. Ikke mindst under krigsretstilstanden muliggjorde transporterne en kommunikation med Solidarnosc-folk, der ellers var stærkt vanskeliggjort. Og i mange tilfælde kom hjælpen, som nævnt, fængslede Solidarnosc-aktivister eller deres familier til gode.⁹⁹

LO ønskede ikke at blive involveret i direkte materiel støtte til Solidarnosc, og slet ikke hvis det indbefattede ulovlige smugleraktiviteter. Man havde brændt fingrene i Franco-Spanien, da man hjalp den illegale fagbevægelse, og ville helst undgå ubehagelige gentagelser. Det kan være, at LO hjalp med at få noget trykkeriudstyr sendt til Polen i Solidarnosc's legale periode.¹⁰⁰ Men i givet fald har der været tale om en – muligvis NFS-koordineret – undtagelse fra en praksis, hvor man konsekvent sagde nej til den type aktivitet. Da John Svenningsen i januar 1981 foreslog, at man imødekom en ansøgning på i alt 35.000 kr. fra en gruppe polske flygtninge med henblik på indkøb af to brugte trykkerimaskiner (der diskret og ved Sakharov-komiteens mellemkomst efterfølgende skulle sendes til det KOR-tilknyttede forlag NOWA i Polen) – og fik opbakning fra LO's kasserer Max Harvøe – blev det afvist af LO's ledelse. Afvisningen kan have skyldtes forbehold over for illegale aktiviteter, over for Sakharov-komiteen, over for KOR, eller over for bilaterale støtteaktiviteter.¹⁰¹ Da Svenningsen i september 1981 foreslog, at LO fulgte en række andre fagforeningers eksempel og finansierede indkøb af et offsettrykkeri til Solidarnosc, blev dette afvist af ledelsen.¹⁰² I august 1982 søgte Støt Solidarnosc om støtte til indkøb og indsmugling til Polen af stencils, tryksværte og film, men

det blev afvist. Svenningsen gjorde opmærksom på, at tilsvarende aktiviteter fandt sted i Norge, Sverige, Belgien og Vesttyskland "med diskret økonomisk støtte fra bl.a. fagbevægelsen."¹⁰³ Men da lignende ansøgninger tidligere var blevet afvist af LO, undlod han denne gang at anbefale en bevilling. Ansøgningen blev da også afvist med den begrundelse, at LO's ledelse fastholder [...] "sit princip om at virksomhed af denne karakter kun støttes gennem FFI."¹⁰⁴ En tilsvarende ansøgning i 1988 blev ligeledes afvist af LO.

Direkte, personlige kontakter mellem LO og Solidarnosc blev vanskeliggjort af krigsretstilstanden. I januar fløj Svenningsen til Stockholm for at træffe lederen af Solidarnosc's svenske kontor, Stefan Trzcinski. Andre møder fandt sted når LO traf Solidarnosc-repræsentanter, der besøgte Danmark, ofte på gennemrejse: førortalte Stefan Trzcinski i januar 1982,¹⁰⁵ Solidarnosc's talsmand i London, Marek Garztecki, i maj 1982,¹⁰⁶ den tidligere leder af Solidarnosc's hovedkontor i Warszawa, Mieczyslaw Grudzinski, i september 1982,¹⁰⁷ lederen af Solidarnosc's kontor i udlandet, Jerzy Milewski, i april 1983.¹⁰⁸ I november 1987 overværede Solidarnosc LO's kongres.¹⁰⁹ Enkelte møder fandt sted i Bruxelles.¹¹⁰ Endelig traf LO Solidarnosc ved diverse vestlige fagforeningskongresser, eksempelvis i Paris¹¹¹ og i Schweiz.¹¹² De fleste LO-kontakter med Solidarnosc-repræsentanter blev imidlertid varetaget af Svenningsen i Geneve. Her deltog han regelmæssigt i ILO-møder, hvor polske spørgsmål blev diskuteret, og hvor han søgte kontakt med eller selv blev kontaktet af vestlige Solidarnosc-repræsentanter.

Sidst i 1980erne blev det nemmere at etablere kontakt med Solidarnosc i Polen. En faglig delegation besøgte Solidarnosc i Polen omkring 1.5. 1988.¹¹³ I august 1988 deltog Kjeld Åkjær på LO's vegne i et møde om menneskerettigheder, der blev organiseret i Krakow af Solidarnosc og fredsorganisationen Fred og Frihed, WiP.¹¹⁴ I marts 1989 besøgte en LO-delegation, anført af LO-formand Finn Thorgrimson, Polen for at møde Walesa.¹¹⁵

Lech Walesa, elektriker på Lenin skibsværftet i Gdansk. Han grundlagde fagforeningen Solidarnosc og var Polens præsident 1990-1995. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

Det planlagte møde med Walesa gik i vasken, fordi Solidarnosc's leder på det tidspunkt deltog i rundbordssamtaler i Warszawa, som den 13.4. 1989 førte til (nok en gang!) lovliggørelsen af Solidarnosc og i juni 1989 til de første (delvis) frie valg i det kommunistiske Polen. Til gengæld mødte LO en del andre Solidarnosc-aktivister, og der blev nået enighed om, at LO skulle tilbyde tillidsmandskurser til Solidarnosc-folk. Desuden inviterede LO Walesa til at besøge Danmark i sommeren 1989.¹¹⁶ Efterfølgende stod LO bag levering af trykkeriudstyr til Solidarnoskontoret i Stettin, og i juni 1989 besøgte to Solidarnosc-repræsentanter Danmark.¹¹⁷

Den altovervejende del af LO's støtte til Solidarnosc fandt sted inden for internationale rammer, først og fremmest FFI. Politisk støttede LO som nævnt FFI's udtalelser. Hertil kom, at LO's økonomiske bistand til Solidarnosc blev sendt via FFI. LO's bidrag til FFI var substantiel. I marts 1980 besluttede LO at tilføre det internationale arbejde flere midler ved at allokere 2 kr pr. medlem til LO's internationale fond, svarende til i alt ca 2,5 mio.

kroner, og en væsentlig del af disse fondsmidler skulle tilgå FFI's Internationale Solidaritetsfond.¹¹⁸ Som konsekvens heraf bidrog LO op igennem 1980erne regelmæssigt med 1 million kr. årligt til FFI's solidaritetsfond.¹¹⁹ Hertil kom, at det beløb, der hvert år blev tilovers af LO's årlige internationale budget – det drejede sig tilsyneladende ofte om ca. en halv million kroner – ligeledes blev doneret til FFI.¹²⁰ Og FFI spillede en nøglerolle for den bistand, der fra vestlig side blev ydet Solidarnosc.¹²¹ Endelig modtog LO med jævne mellemrum FFI-anmodninger om merbidrag til specifikke formål. LO bevilgede således 200.000 kr. til Solidarnosc-kontoret i Bruxelles (december 1982),¹²² 100.000 kr. til Solidarnosc i Polen (august 1984),¹²³ 100.000 kr. til FFI's madpakkeprogram til fængslede Solidarnosc-aktivister og deres familier (august 1986),¹²⁴ og nok en gang 200.000 kr. til Solidarnosc-kontoret i Bruxelles (juni 1988).¹²⁵

Et andet internationalt forum, hvor LO spillede en aktiv rolle gennem sin internationale konsulent John Svenningsen, var ILO. Som tidligere nævnt var Svenningsen den nordiske fagforeningsrepræsentant i ILO's styrelsesråd i perioden 1981-1989.¹²⁶ Han var yderligere med i komiteen for organisationsfrihed samt i fuldmagtskomiteen. Disse funktioner var alle med til at give ham en væsentlig rolle i ILO's tilbagevendende diskussioner om Polens krænkelse af den frie fagforeningsret op igennem 1980erne. Umiddelbart efter den 13.12. 1981, indsendte FFI en officiel klage til ILO vedrørende den polske regerings krænkelse af ILO-konventionerne nr. 87 (om organisationsfrihed og retten til at danne fagforeninger) og nr. 98 (om organisationers ret til at føre kollektive forhandlinger).¹²⁷ I 1982 indsendte CGT-FO og norsk LO nok en klage over Polen, der førte til nedsættelse af en undersøgelseskommission. Disse tiltag fastholdt et vedholdende pres på de polske myndigheder, der var ude af stand til at få den officielle polske kommunistiske fagforening accepteret som de polske lønmodtageres legitime repræsentant.¹²⁸ Svenningsen spillede en aktiv rolle i diskussionerne, der bl.a. indebar hyppi-

ge kontakter med FFI og med Solidarnosc's kontor i Bruxelles.

Vurdering af LO's støtte til Solidarnosc i 1980erne

Denne artikel har langtfra berettet hele historien om LO's støtte til Solidarnosc. Det tilgængelige arkivmateriale er mangelfuldt og giver kun i meget begrænset omfang indsigt i de interne diskussioner og overvejelser vedrørende støtten til Solidarnosc. Visse aktiviteter og støttebidrag har formentlig slet ikke efterladt sig noget skriftligt spor.¹²⁹ Af samme årsag er det muligt, at denne artikel har undervurderet omfanget af LO's støtteaktiviteter. Ydermere ville inddragelse af supplerende materiale fra polske arkiver være ønskværdig.¹³⁰ Ikke desto mindre kan man forsøgsvis opridsse følgende (midlertidige) konklusioner.

LO's indsats bør i høj grad ses som et led i den internationale ikke-kommunistiske fagbevægelses støtte til Solidarnosc. Som andre ikke-kommunistiske fagforeninger stod den danske fagbevægelse bag FFI's støtteerklæringer og handlede i overensstemmelse med dem. Selv om sammenligninger kan være problematiske (der var store forskelle mellem de enkelte fagforeninger, herunder vilkårene og traditionerne for deres internationale virke, og støtten lader sig ikke altid kvantificere), forekommer det klart, at LO's indsats ikke var præget af samme stærke og udbredte engagement som det man fandt hos fagforeninger i Frankrig eller Italien.¹³¹ Noget tyder på, at også svensk LO gjorde en større indsats.¹³² Men DIIS-rapportens karakteristik af LO's indsats og holdning som "tilbageholdende" er ikke dækkende. LO var nok forsigtig, og hjælpen forholdsvis lavprofileret – ikke mindst fordi den altovervejende blev kanaliseret gennem FFI. Men dansk LO's støtte var vedholdende og såvel økonomisk som politisk substantiel. Dette blev da også værdsat af Solidarnosc.¹³³ Påskønnelsen gjaldt ikke mindst LO's trofasthed, herunder det forhold, at LO op igennem 1980erne stod fast på, at Solidarnosc var den eneste legitime repræsentant for de polske ar-

bejdere (hvorimod eksempelvis ÖGB, det østrigske LO, var mere uklar i sin holdning til hhv. Solidarnosc og OPZZ¹³⁴). I FFI-regi var LO en stordonor – hvilket også kom Polen til gode. Og i en dansk sammenhæng er det uomtvisteligt, at LO spillede en central rolle for støtten til Solidarnosc: LO stod for hovedparten af den danske (ikke-humanitære) økonomiske bistand til Solidarnosc. Hertil kommer, at uden LO havde den væsentligste danske støttekomité, Støt Solidarnosc, ikke formået at overleve frem til 1988. I en nylig udkommet bog, hvis medforfatter er ansat ved den polske ambassade i København, betegnes LO's John Svenningsen som "Solidarnosc og polakernes vigtigste støtte i Danmark (...)"¹³⁵

For LO blev Solidarnosc ikke en hjertesag på samme måde som den blev det for den franske fagforening CFDT. Det hænger bl.a. sammen med det forhold, at modsat situationen i lande som Frankrig eller Italien, spillede støtten til Solidarnosc ikke nogen instrumentel indenrigspolitisk rolle. Den danske fagbevægelse havde intet behov for at markedsføre sig selv på støtten til Solidarnosc. Men Polen blev en af fagbevægelsens internationale mærkesager i 1980erne, og den støtte, der blev ydet, afspejlede efter alt at dømme en utvetydig opbakning til den uafhængige polske fagbevægelse hos de centrale aktører i LO.

Epilog: LO og Solidarnosc efter 1989¹³⁶

Rundbordssamtalerne i februar-april 1989 mellem Solidarnosc og det kommunistiske styre førte i juni til afholdelse af de første (delvist) frie valg i efterkrigstidens Polen. Solidarnosc vandt stort, Walesa-rådgiveren Tadeusz Mazowiecki dannede regering, og i december 1990 blev Walesa valgt til landets præsident. I kølvandet på disse opsigtsvækkende succeser oplevede Solidarnosc en markant svækkelse, der bl.a. skal ses i sammenhæng med det forhold, at den polske fagforening de facto oprådte som et politisk parti, der tog et afgørende medansvar for en økonomisk og social politik, hvis konsekvenser

langt fra altid var populære blandt de polske lønmodtagere. Ydermere fik Solidarnosc kraftig konkurrence af OPZZ, den tidligere kommunistisk kontrollerede fagforening, der i dag er knyttet til Sammenslutningen af Demokratisk Venstre (SLD, et post-kommunistisk parti, medlem af Socialistisk Internationale). Intense indbyrdes stridigheder samt privatiseringsbølgen har ikke just bidraget til at styrke den polske fagbevægelse, der i dag kun organiserer ca. 14 % af de polske lønmodtagere.¹³⁷

Den post-kommunistiske periode blev præget af en svækkelse af forbindelsen mellem LO og Solidarnosc. En række misforståelser og aflyste Walesa-besøg kan have skabt irritation på begge sider.¹³⁸ Vigtigere er det nok, at Solidarnosc's udvikling til et markant højreorienteret parti lagde en dæmper på LO's sympati for Solidarnosc. Kontakten med Solidarnosc blev imidlertid opretholdt, og de to organisationer deltog i hinandens kongresser. Relationerne blev nok bedret af det forhold, at Solidarnosc under en ny leder, Janusz Sniadek, fra 2002 nedtonede sit direkte politiske engagement og tilpassede sig en mere traditionel fagforeningsrolle. På det tidspunkt havde LO imidlertid optaget forbindelser med den konkurrerende polske fagforening, OPZZ. Allerede i 1996 lagde LO's nye formand, Hans Jensen op til en åbning, der i 1999 førte til LO's deltagelse i OPZZ's kongres. I marts 2006 blev OPZZ optaget i EFS, som Solidarnosc i forvejen var medlem af. Det forhold, at de to polske fagforeninger nu kunne være i stue sammen, gjorde livet noget nemmere for de udenlandske fagforeninger, der ønskede at opretholde forbindelser med dem begge. I dag har LO officielle relationer med såvel Solidarnosc som OPZZ, uden at privilegere den ene eller den anden.

Noter

1. Dansk Institut for Internationale Studier, *Danmark under den kolde krig* [DIIS-rapporten], bd. 3, s. 347-48.
2. LO's rolle understreges i det eneste værk, der beskæftiger sig med den danske hjælp til Solidarnosc:

Radek Krajewicz og Jens Mørch, *Balladen i Gdansk – vejen til et nyt Europa*, Stormtryk 2005.

3. Om LO's internationale aktiviteter, se: Peer Carlsen og John Svenningsen, "LOs internationale arbejde. Mod undertrykkelse, nationalisme og selvtilstrækkelighed," i: Henning Grelle (red.), *I takt med tiden. LOs historie 1960-1997*, Fremad, 1998, s. 522-37;

Ernst Christiansen, "Faglig Internationale," i: Ib Koch-Olsen m.fl., *Kampens gang. LO gennem 75 år, 1898-1973*, København 1973, s. 389-413.

4. Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA), LO arkiv, kasse (ks) 3085, notat vedr. arbejderbevægelsens internationale oplysnings- og solidaritetsarbejde, 4.5. 1984.

5. Om FFI's historie se: Anthony Carew m.fl. (ed.), *The International Confederation of Free Trade Unions*, Peter Lang, 2000.

6. Carlsen og Svenningsen: "LO's internationale arbejde," s. 526.

7. Se fx LO arkiv, ks 2214, FU-møde 2.3. 1984.

8. LO arkiv, ks 3081, Åkjær til Knud Christensen, 25.2. 1982.

9. Se fx LO arkiv, ks 3084, notat til brug ved mødet med Lane Kirkland og Irwing Brown d. 1.7. 1983; interviews med John Svenningsen (23.6. 2006 og 29.11. 2006) og Kaare Sandegren (10.10. 2006).

10. LO arkiv, j.nr. 188/77, LO's FU, udtalelse, 4.2. 1977.

11. LO arkiv, ks 2211, FU-møde 7.12. 1979; ABA, Socialdemokratiets arkiv, ks 821, Poul Nielson, Referat af drøftelser m.v. i forbindelse med besøget (...) i Moskva 4.2.-12.2. 1979.

12. Svensk og norsk LO havde hhv. 10 og 12 sagsbehandlernde medarbejdere til at tage sig af deres internationale virke, jvf. LO arkiv, j.nr. 2055/85, notat, 13.10. 1983, Svenningsen til Knud Christensen og Finn Thorgrimson.

13. Om de nordiske fagforeningers internationale tyngde, se: Rebecca Gumbrell-McCormick, "The role of Nordic trade unions in the international labour movement," IREC, Aalborg, 29.8.-31.8. 2002 (http://www.socsci.auc.dk/irec/papers/Rebecca_Gumbrell_McCormick.pdf)

14. LO arkiv, ks 2210, FU-møde 7.11. 1975.

15. Interviews med John Svenningsen (23.6. 2006 og 29.11. 2006).

16. LO arkiv, ks 3081, Svenningsen, notat, 5.2. 1982.

17. LO arkiv, j.nr. 26/77, FU-møde 17.12. 1976.

18. LO arkiv, ks 2210, brev, Thomas Nielsen og Knud Christensen til Polens Ambassade i Danmark, 3.1. 1977.

19. LO arkiv, j.nr. 26/77, Thomas Nielsen til Jan Pawlak, 12.5. 1977.

20. LO arkiv, j.nr. 1603/80, Svenningsen til Thomas Nielsen og Max Harvøe, 27.1. 1981, Vedr.: Ansøg-

ning om støtte til KOR; se også: j.nr. 26/77; interviews med Wiktor Drukier (7.6. 2006) og Andrzej Swietek (17.8. 2006).

21. LO arkiv, j.nr. 484/1980, Åkjær til Vanderveken, 19.2. 1980.

22. LO arkiv, j.nr. 484/1980, Jan Lytinski til Åkjær, 2.2. 1980.

23. LO arkiv, j.nr. 484/1980, Thomas Nielsen til Ambassador of Poland, 31.3. 1980.

24. LO arkiv, j.nr. 1273/81, Svenningsen til Carlsen, 20.8. 1980; LO arkiv, ks 3100, Press release: The ICFTU pays homage to the Polish workers' struggle, 18.8. 1980.

25. LO arkiv, j.nr. 1273/81, Thomas Nielsen og Bent Nielsen til Polens Ambassade, 21.8. 1980.

26. LO arkiv, j.nr. 1273/81, Kaare Sandegren, 3.3. 1981, Rapport: Møde i Solidaritets Nasjonalkommisjon, 25.2. 1981 i Gdansk; LO arkiv, ks 2211, FU-møde 21.11. 1980; LO arkiv, ks 3100, Gunnar Nilsson til NFS' medlemsorganisationer, 2.10. 1980.

27. ABA, SF arkiv, ks 219, Referat af møde i Internationalt Udvalg 17.9. 1980; LO arkiv, ks 3100, Svenningsen til Thomas Nielsen, 17.9. 1980; interview med Berge Furre (10.10. 2006).

28. LO arkiv, ks 3100. Svenningsen til Thomas Nielsen, 18.9. 1980.

29. LO arkiv, j.nr. 1885/82, notat, 15.1. 1981, Svenningsen til Thomas Nielsen, Vedr.: Forslag om LO-besøg til den polske faglige landsorganisation Solidaritet.

30. LO arkiv, ks 3100, Svenningsen til Thomas Nielsen, 18.9. 1980; j.nr. 1603/80, Svenningsen til Thomas Nielsen, 18.11. 1980; Knud Christensen til Thomas Nielsen, 19.11. 1980.

31. LO arkiv, j.nr. 1773/80, Ambassaden i Stockholm til Udenrigsministeriet, 30.4. 1981.

32. LO arkiv, ks 3093, Carlsen til Thomas Nielsen, 17.2. 1981.

33. *LO-Bladet*, 26.9. 1980.

34. DIIS-rapporten, bd. 3, s. 348.

35. LO arkiv, ks 3100. Svenningsen til Thomas Nielsen, 18.9. 1980.

36. LO arkiv, j.nr. 1885/82, note, 15.1. 1981, Svenningsen til Thomas Nielsen, Vedr.: Forslag om LO-besøg til den polske faglige landsorganisation 'Solidaritet'.

37. Af DIIS-rapportens bind 3 (s. 349) fremgår det, at en SID-delegation bestående af Hardy Hansen, Kaj Buch og Willy Strube mødtes med DDR-ambassaden den 25.8. 1980, få dage før Gdansk-aftalen. Ifølge det østtyske referat erklærede Willy Strube "at hårene rejser sig på hovedet af de danske arbejdere over, at de polske arbejdere med deres krav om frie fagforeninger kræver de kapitalistiske tilstande genindført på dette område." Hardy Hansen kan imidlertid slet ikke

- genkende udtalelsen, og han afviser, at den afspejler Willy Strubes – eller SID's – syn på Solidarnosc (telefon-interview med Hardy Hansen, 11.4. 2007). Den harmonerer heller ikke med den holdning SID ellers lagde for dagen både før (jvf. fx LO arkiv, j.nr. 484/1980, Hardy Hansen til Polens Ambassade 17.3. 1980) og efter (jvf. fx SID-invitationen til Grøn Solidaritet eller Hardy Hansens støttetale til Solidarnosc den 13.12. 1982).
38. Interviews med John Svenningsen (23.6. 2006 og 29.11. 2006) og Kjeld Åkjær (27.6. 2006).
39. Muligvis deltog FFI's John Vanderveken samt DGB's Gerd Muhr også (interview med Svenningsen d. 23.6. 2006).
40. LO arkiv, ks 2211, FU-møde 26.6. 1981.
41. LO arkiv, j.nr. 908/81, Svenningsen til Thomas Nielsen, 23.9. 1981.
42. LO arkiv, ks 3100, Thomas Nielsen til Lech Walesa, 4.6. 1981.
43. *LO-Bladet*, 19.6. 1981
44. LO arkiv, box 2211, FU-møde, 26.6. 1980; *LO-Bladet*, 13.8. 1981.
45. *LO-Bladet*, 19.6. 1981.
46. LO arkiv, j.nr. 1273/81, rapport, 11.9. 1981, Svenningsen; LO arkiv, j.nr. 1273/81, note, Åkjær til Bent Nielsen, 8.10. 1981.
47. *LO-Bladet*, 10.9. 1981.
48. *LO-Bladet*, 24.9. 1981.
49. *LO-Bladet*, 8.10. 1981.
50. Ibid.
51. Ibid.
52. LO arkiv, j.nr. 908/81, note, Svenningsen til Thomas Nielsen, 23.9. 1981.
53. Bladets nye redaktør, Poul Monggaard, journalist Dorte Lund Pedersens interesse og sympati, samt journalist Martin Burcharths gode forbindelser til polske oppositionelle kredse har formentlig også bidraget til denne redaktionelle udvikling (interviews med Poul Monggaard, 2.10. 2006, Dorte Monggaard, 27.10. 2006, og Martin Burcharth, 21.12. 2006).
54. LO arkiv, ks 3093, Åkjær til Finn Thorgrimson, 12.10. 1981.
55. Interview med Svenningsen (23.6. 2006).
56. LO arkiv, j.nr. 1426/81, FU-møde 21.8. 1981.
57. LO arkiv, j.nr. 1189/81, Kurt Hansen til Thomas Nielsen, 4.8. 1981. LO bevilgede 50.000 kr. til kampagnen (LO arkiv, ks 2995, kontormøde 9.11. 1981). Indsamlingen fortsatte efter den 13.12. 1981 og i marts 1982 tilkendegav ASF-Dansk Folkehjælp at man havde indsamlet i alt godt 400.000 kr. til Polen, hvilket angiveligt var et meget højt tal for en sådan indsamling (jvf. LO arkiv, ks 2212, FU-møde 2.4. 1982).
58. LO arkiv, ks 3100, Knud Christensen til Svenningsen, 11.11. 1981; LO arkiv, ks 3093, Svenningsen til Thomas Nielsen, 2.12. 1981; *Aktuelt* 16.12. 1981.
59. Lasse Budtz, "Uundgåelige protester," *Ny Politik*, nr. 8, august 1978.
60. Socialdemokratiets arkiv, ks 821, Udenrigspolitisk udvalg 3.9. 1980.
61. Socialdemokratiets arkiv, ks 945, Udenrigspolitisk udvalg 22.1. 1981.
62. Socialdemokratiets arkiv, ks 945, Udenrigspolitisk udvalg 17.6. 1981.
63. Nikolaj Petersen, *Dansk Udenrigspolitisk Historie*, Bd. 6: *Europæisk og globalt engagement 1973-2003*, København, Gyldendal, 2004, s. 235; *Avisårbogen 1980*, s. 91.
64. Interviews med Svenningsen (23.6. 2006 og 29.11. 2006) og Kjeld Åkjær (27.6. 2006); LO arkiv, Åkjær til Bent Nielsen, 8.10. 1981.
65. Lasse Budtz gjorde Helmut Schmidts ytring til sin egen i: "Polen og Vesten" *Ny Politik*, nr. 1, januar 1982.
66. *Aktuelt*, 14.12. 1981.
67. LO arkiv, ks 3093, Svenningsen til Knud Christensen, 14.12. 1981.
68. *Aktuelt* 15.12. 1981; *LO-Bladet*, 17.12. 1981. LO var på samme linie som FFI, jvf. LO arkiv, ks 2698, ICFTU, EB meeting 13.5.-14.5. 1982.
69. Lasse Budtz, "Polen og Vesten," *Ny Politik*, nr. 1, januar 1982.
70. John Svenningsen, "'Normalisering'," *Ny Politik*, nr. 1, Januar 1982.
71. LO arkiv, ks 2698, ICFTU, EB meeting, 13.5.-14.5. 1982, 80EB/12(c).
72. Socialdemokratiets arkiv, ks 946, Udenrigspolitisk udvalg 6.1. 1982.
73. LO arkiv, ks 3083, Svenningsen til Knud Christensen, marts 1983.
74. Rigsarkivet (RA), Støt Solidarnosc arkiv, ks 3, Jytte Andersen til Støt Solidarnosc, 9.9. 1982; Anker Jørgensen til Støt Solidarnosc, 24.9. 1982; *LO-Bladet*, 21.11. 1983.
75. Telegram, Anker Jørgensen til general Jaruzelski, i: *Polen Nyr*, nr. 19, nov.-dec. 1983.
76. Interviews med Wiktor Drukier (7.6. 2006) og med Roman Smigielski (25.5. 2006).
77. LO arkiv, j.nr. 908/81, Program for Stefan Trzcinski ved besøg i København, 19.1.-20.1. 1982.
78. *LO-Bladet*, 17.6. 1982.
79. LO arkiv, ks 3082, Åkjær til Knud Christensen, 9.6. 1982.
80. Wiktor Drukiers beretning på Koordinationsgruppens vegne (RA, Støt Solidarnosc arkiv, ks 1, læg "mødereferater 1982-1988", Referat af generalforsamling 22.2. 1984). Det andet parti var SF.
81. Krajewicz og Mørch: *Balladen i Gdansk*; specifikt om Støt Solidarnosc: Roman Smigielski, "Copenhagen Committee 'Støt Solidarnosc'," i: Edward Olszewski (ed.), *Poles in Scandinavia*, Lublin 1997, s. 129-41.

82. Se eksempelvis: LO arkiv, ks 3084, Åkjær til Knud Christensen, Vedr. mødet den 10.11. 1982 i Bruxelles mellem FFI, EFS og WCL, 2.12. 1982.
83. LO arkiv, ks 2998, kontormøde 18.10. 1982.
84. LO arkiv, ks 2997, LO, presseudtalelse, 30.8. 1982; kd 3084, Knud Christensen, udtalelse, 30.8. 1983; *LO-Bladet*, 1.9. 1988.
85. *Aktuelt*, 30.1. 1982.
86. LO arkiv, ks 2998, kontormøde 6.12. 1982; *LO-Bladet*, 16.12. 1982.
87. RA, Støt Solidarnosc arkiv, ks 3, Steffen Møller til Støt Solidarnosc, 29.8. 1983; ks 5, løbeseddel: "Demonstration! Fælledparken ved Søen, onsdag d. 31. august 1983."
88. *LO-Bladet*, 9.9. 1982.
89. LO arkiv, ks 3089, Åkjær til Knud Christensen, 13.5. 1983.
90. *LO-Bladet*, 18.4. 1984.
91. LO arkiv, ks 3092, Max Harvøe til Henrik Byrn, 27.9. 1984.
92. LO arkiv, j.nr. 1558/86 (Retssag mod Tadeusz Jacynek, div. korrespondance mellem LO og Ole Espersen).
93. LO arkiv, ks 3085, Åkjær til Maricia Zanies, 26.6. 1984.
94. LO arkiv, j.nr. 908/81, Svenningsen til Knud Christensen, 25.1. 1982.
95. LO arkiv, j.nr. 726/83, Erik Hemmingsen til Støt Solidarnosc, 10.6. 1987; Thorgrimson til Støt Solidarnosc, 14.5. 1986; Thorgrimson til Støt Solidarnosc, 17.1. 1985; LO til Støt Solidarnosc, 27.1. 1984; Thorgrimson til Støt Solidarnosc, 8.4. 1983; j.nr. 1603/80, Thorgrimson til Svenningsen, 6.9. 1982.
96. LO arkiv, j.nr. 2055/85, notat, 13.10. 1983, Svenningsen til Knud Christensen og Finn Thorgrimson.
97. *LO-Bladet*, 14.1. 1982; LO arkiv, ks 2179, LO, cirkulære nr. 4, 12.1. 1982.
98. *LO-Bladet*, 23.9. 1982; LO arkiv, j.nr. 2055/85, Referat af møde i LO's internationale udvalg 20.1. 1983; LO arkiv, ks 3082, Åkjær til Knud Christensen, 9.6. 1982.
99. LO arkiv, j.nr. 1273/81, Henrik Holm, rapport, 30.3. 1982; LO arkiv, ks 3084, Knud Christensen til Kurt Hansen, 30.12. 1983; Åkjær til ASF-Dansk Folkehjælp, 12.12. 1983; LO arkiv, j.nr. 538/83, FU-møde, 2.3. 1984; LO arkiv, ks 3091, Varde kommune og Varde civilforsvar til LO, 11.5. 1984; LO arkiv, ks 3081, Svenningsen til Knud Christensen, 18.1. 1982.
100. DIIS-rapporten, bd. 3, s. 348; *Aktuelt*, 14.12. 1981; John Svenningsen, "Fagbevægelsens syn på Solidarnosc", *Polen Nyt*, nr. 20, s. 18-19.
101. LO arkiv, j.nr. 1603/80, Svenningsen til Thomas Nielsen og Max Harvøe, 27.1. 1981; Knud Christensen til international afdeling, 3.2. 1981. Et par måneder senere gav John Svenningsen i en samtale med DDR ambassaden – iflg. det østtyske referat – udtryk for, at LO ikke var interesseret i et nærmere samarbejde med KOR, "som ikke blev tilskrevet nogen større rolle" (jvf. DIIS-rapporten, bd. 3, s. 348).
102. LO arkiv, j.nr. 908/81, note, 23.9. 1981, Svenningsen til Thomas Nielsen.
103. LO arkiv, j.nr. 1603/80, notat, Svenningsen til Knud Christensen og Max Harvøe, 3.9. 1982.
104. LO arkiv, ks 3082, Knud Christensen til Støt Solidarnosc, 15.9. 1982; se også: LO arkiv, j.nr. 1603/80, Støt Solidarnosc til Knud Christensen, 13.8. 1982.
105. *LO-Bladet*: 28.1. 1982; LO arkiv, j.nr. 1273/81, LO's presse- og informationsafdeling, 19.1. 1982; LO arkiv, j.nr. 908/81, Program for Stefan Trzcinski; LO arkiv, ks 3081, Svenningsen til Knud Christensen, 18.1. 1982.
106. *LO-Bladet*: 5.5. 1982.
107. *LO-Bladet*: 23.9. 1982
108. *LO-Bladet*: 21.4. 1983.
109. LO, *Kongresprotokol*, 1987, s.12.
110. LO arkiv, ks 2244, FU-møde 3.6. 1988; LO arkiv, ks 2698, ICFTU, 81EB/11(a), 24.11.-26.11. 1982; *LO-Bladet*: 18.11. 1982.
111. LO arkiv, ks 3086, Knud Christensen til LO's FU, bilag: Rapport fra CGT-FO's kongres i Paris 20.11.-23.11. 1984.
112. LO arkiv, ks 3082, Carlsen til Svenningsen, 25.10. 1982.
113. LO arkiv, ks 2244, FU-møde 6.5. 1988.
114. *LO-Bladet*: 1.9. 1988. LO arkiv, ks 2244, FU-møde 2.9. 1988.
115. *LO-Bladet*: 9.2. 1989; LO arkiv, ks 2245, FU-møde 7.4. 1989.
116. *LO-Bladet*: 6.4. 1989; LO arkiv, ks 2245, FU-møde 7.4. 1989; rejsen blev imidlertid først udskudt og senere aflyst (LO arkiv, ks 3094, Åkjær og Preben Sørensen, Oplæg til dansk fagbevægelses Østeuropapolitik, 7.11. 1989).
117. *LO-Bladet*: 3.8. 1989
118. LO arkiv, j.nr. 1426/81, notat, Thomas Nielsen og Max Harvøe til LO's forretningsudvalg, 3.3. 1980.
119. LO arkiv, j.nr. 538/83, notat, Åkjær til Knud Christensen, 17.8. 1983; j.nr. 3249/85, notat, Svenningsen, Carlsen og Åkjær, 16.10. 1985, "LO's budget for 1986"; ks 2217, FU-møde 6.2. 1987.
120. LO arkiv, ks 2213, FU-møde 7.1. 1983; ks 2214, FU-møde 2.3. 1984. Se også: ks 3086, Åkjær til Knud Christensen, 23.10. 1984.
121. Se fx: LO arkiv, ks 2698, ICFTU, EB, 24.11.-26.11. 1982, 81EB/11(a).
122. LO arkiv, ks 2998, kontormøde 22.11. 1982; ks 2212, FU-møde 17.12. 1982.
123. LO arkiv, ks 2214, FU-møde, 3.8. 1984.
124. LO arkiv, ks 2216, FU-møde 1.8. 1986.

125. LO arkiv, ks 2244, FU-møde 3.6. 1988.
116. *LO-Bladet*, 19.6. 1981.
127. *LO-Bladet*, 17.12. 1981.
128. Se fx *LO-Bladet*, 1.7. 1982.
129. Interview med Bent Nielsen (11.4. 2007).
130. Henry Andreasen, "Polske arkiver og Danmark," *Arbejderhistorie*, nr. 1, 2006, s. 47-58.
131. Bent Boel: "Statsræson og menneskerettighedspolitik. Frankrig og Østeuropa under den kolde krig," i: *1066. Tidsskrift for Historie*, bd. 4, 2003, s. 12-19.
132. Se Klaus Misgeld: "Solidaritet med Solidaritet," i: *Arbetarhistoria*, nr. 120, 2006, s. 24-31. Se også: LO arkiv, ks 3081, notat, Svenningsen til Thomas Nielsen, Knud Christensen og Bent Nielsen, 6.1. 1982; ks 3093, Åkjær, notat, 25.11. 1981; j.nr. 726/83, Svenningsen til Knud Christensen og Finn Thorgrimson, 14.4. 1987.
133. *LO-Bladet*: 22.3. 1984; LO arkiv, ks 2244, FU-møde 16.12. 1988. Se også Wiktor Drukiers beretning på Koordinationsgruppens vegne (RA, Støt Solidarnosc arkiv, ks 1, læg "mødereferater 1982-1988", Referat af generalforsamling 22.2. 1984).
134. Se fx LO arkiv, j.nr. 1561/86, ÖGB (Anton Benya) til FFI (Narayanan og Vanderveken), 16.1. 1987. I NFS måtte LO også argumentere for at man i Polen kun skulle bakke op om Solidarnosc, jvf. LO arkiv, ks 2244, FU-møde, 2.9. 1988; FU-møde 16.12. 1988.
135. Krajewicz og Mørch: *Balladen i Gdansk*, s. 230.
136. Hvor intet andet er anført, bygger dette afsnit på interview med Preben Foldberg (9.3. 2007).
137. *Ugebrevet A4*: 2.10. 2006, nr. 33 (<http://www.ugebreveta4.dk>).
138. Se fx LO arkiv, ks 3106, Georg Lemke til Thorgrimson, 9.2. 1990; ks 3106, notat: program for Lech Walesas besøg 27.5.-29.5. 1990.

Abstract

Bent Boel, The Danish Confederation of Trade Unions (LO) and Solidarnosc, 1980-1989, *Arbejderhistorie* 2/2007, p. 58-76..

While it has been claimed that the Danish Confederation of Trade Unions (Landsorganisationen i Danmark, LO) was somewhat reserved in its attitude towards Solidarnosc, this article argues that LO actually played a key role in the Danish support for the free Polish trade union movement throughout the 1980s.

A number of factors contributed in shaping the ways in which LO assisted Solidarnosc: LO's close (though far from harmonious) relationship with the Social Democratic Party, the leadership's anti-communist traditions and its strong commitment to multilateralism within the international trade union movement. The support took different forms. Politically, LO declared its sympathy for Polish oppositionists even before the establishment of Solidarnosc, and it repeatedly and unambiguously persisted in supporting the free Polish trade union movement throughout the 1980s. In addition, it established contacts with Solidarnosc representatives abroad and – to a lesser extent – in Poland. Financially, LO granted Solidarnosc substantial assistance throughout the 1980s. For practical reasons (LO's international department was very small and not at all geared for large bilateral aid programs) as well as for reasons of principle (i.e., LO's traditional preference for multilateralism) this aid was overwhelmingly channelled through the International Confederation of Free Trade Unions in Bruxelles, to which LO was a major contributor. Domestically, it was LO's aid which allowed the committee Støt Solidarnosc (Support Solidarnosc) to pursue its activities until 1988. LO also played a role in the humanitarian assistance aimed at helping the Poles both before and after general Jaruzelski's declaration of Martial Law in December 1981. In general, LO did not get involved in practical – let alone illegal – activities, such as transporting printing equipment to Poland. The intensity of the support for Solidarnosc was demonstrated by the tensions which briefly appeared at the height of the Polish crisis (late 1981 – early 1982) within the Danish labor movement: whereas the Social Democratic Party stressed the need for caution, LO insisted that Solidarnosc had not "gone too far."

Bent Boel, lektor Institut for Historie, Internationale og Sociale Studier, Aalborg Universitet
E-mail: boel@ihis.aau.dk